

MÚLTIDÉZŐ

Törökkoppányi karácsonyi népszokás

A közelmúltban Molnár Jánosné veszprémi olvasónk egy régi újságcikk másolatát küldte el szerkesztőségünknek. Levéltári kutatásai során bukkant rá a Veszprémi Hírlap 1906. január 6-i számában Szabó Lajos, egykori törökkoppányi segédlelkész cikkére. Mivel Karácsonyi szokások Somogyban címmel egy ősi gyökerű, helyi szokásról írt a község akkori papja, úgy gondoljuk érdemes megismertetni újra az olvasóközönséget ezzel a csaknem teljesen megszűnt népszokással. A közel száz éve írt cikk így szól:

Karácsony harmadnapján egy polgári családnál volt dolgom.

„Dicsértessek az Úr Jézus”-sal beköszöntök. A háziasszony széket törül és nyájas arccal mondja:

– Isten hozta, kedves tisztelendő úr, tessék leülni.

– Köszönöm, ugye, hogy ne vigyem el az álmukat; jó tehát egy kissé leülök.

Leültem, és amint a szobában körülnézek, meglepő dolgokat látok egy csomóban. Az asztalon eléggé díszes karácsonyfa, felékesítve aranyos gyümölcsökkel, aranyos diókkal, cukorsüteményekkel és szentképekkel; az asztal alatt pedig középen széna, szalma, körülötte szakasztóban kukorica, fűrés, fejsze, zablá és egy csomóba szépen összegömbölyítve a szobaszemét.

– Hát ezek miért vannak itt az asztal alatt egy csomóban? – kérdelem a háziasszonyt.

– Ez nálunk már régi, nagyon régi szokás karácsonykor, felelé a háziasszony, és pedig minden ház-

nál, ahol lábas jószág, ló és szarvasmarha van.

– Bizony, kedves tisztelendő úr, szólt most bele az öreg mama, én is az öreganyámtól tanultam és nem hagytam el soha, és hiszem, hogy gyermekeim és unokáim sem fogják elhagyni soha.

– Hát aztán mikor rakták mindezeket ide? Mit akar mindez jelenteni?

– Azért tesszük ezt, veszi át a szót a háziasszony, hogy a betlehemi istállóhoz hasonlóvá alakítsuk át szobánkat. Ide rakjuk a szénát, szalmát annak szent emlékére, hogy a mi édes kis Jézuskánknak is széna-szalma volt az első fekvőhelye. A körülötte levő tárgyakat, úgymint a kukoricát, fűrészt, fejszét, zablát, pedig azért, hogy a kis Jézuska áldja meg e tárgyakat, és segítse meg azokat, akik vagy amik vele élnek, vagy azokat használják. Segítse meg lovainkat és szarvasmarháinkat, segítse meg az összes szárnyas háziállatainkat, segítse meg uramat, ha a fűrésszel vagy fejszével dolgozik.

– No, és azután meddig maradnak mindezek itt?

– Aprószentek reggelig, mondá a háziasszony, akkor azután reggel mind kihordjuk őket. A kis Jézuska számára fekvőhelyül tett széna-szalma a lovak és szarvasmarhák első eledele, a kukorica a szárnyas háziállatok első tápláléka, a szobaszemetet pedig a gyümölcsfákra szórjuk, hogy a kis Jézuska áldása folytán bő termést hozzanak.

– De, mondja csak, midőn ezeket idehordták egy csomóba, nem csináltak valami hokuszkuszokat, vagy nem mondtak valami bűvös szavakat?

– Nem. Mi ezt egyszerűen ide rakjuk az édes kis Jézuska tiszteletére, hogy áldjon meg

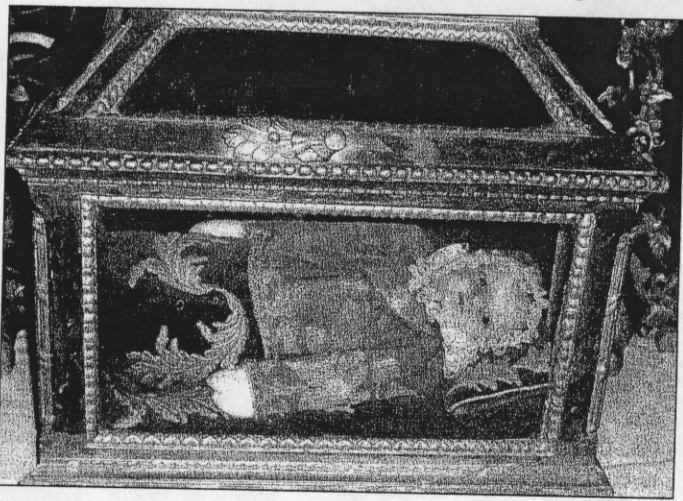
bennünket, mindennemű tárgyainkat és jószágainkat.

*

Elmondtam másoknak is a somogyi nép e karácsonyi szokását. Találtam olyanokat, akik ezt egyszerűen babonának nyilvánították és szörnyen megütköztek rajta.

En ellenkezőleg ebben, hogy a nép a betlehemi jeleneteket jelképileg maga elé varázsolja, hogy a betlehemi örömben részt venni óhajt, hogy a kis Jézuska áldását mindennemű jószágával bírni óhajtja, nem babonát látok, hanem látom a még romlatlan nép gyermekded hitét és látom erős bizalmát a jó Isten áldásában.

Szabó Lajos,
törökkoppányi
segédlelkész

Törökkoppányi kis Jézus viaszba a 18. századból

Koppányi kövek

A törökkoppányi templom felújítása során a lábázat vizesedő vakolatának cseréje is megtörtént. A régi cementes vakolat leverése után az északi oldalon befalazott középkori faragott kövek tűntek elő, amelyek részletes dokumentálását elvégeztük.

A kisebb részben vörös-, nagyobb részben sárgás homokkövekből készült kváderköveket, egy ajtó szárkövét, továbbá két négyszögletes mézskőtömböt tettek a fal síkjába a templom átépítésekor. Ez minden bizonnyal 1798 után történt, amikor egy földrengés annyira megrongálta a középkori templomot, hogy a hajót le kellett bontani. 1799-ben elkezdett barokk átépítés költségeit a falu akkori

kegyurai: Esterházy Antal és Bajzáth József veszprémi püspök állta.

Csak az idén, a vakolat leverése után derült ki, hogy a templom északi oldalán is készült egykor egy kapu. Ennek 1,95 m szélességben befalazott helye az Antall-emléktábla alatt található.

Fontos megjegyeznünk, hogy köveket csak az északi lábázatba falaztak be. Nyilván néhány közülük a középkori templomból származik, de valószínűleg nem mindegyik. Feltehetően jelentős középkori kőfaragványokat magába foglaló épületeket bontottak el a törökök kiűzése után, s ennek darabjai kerültek másodlagos felhasználás során a templom falába. Néhány négyszögletes faragott követ a torony belső falában is tanulmányozhatunk, ezt nem fedi vakolat.

Dr. Sipos Imre